

POSTANOWIENIE

Dnia 7 listopada 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jacek Błaszczyk (przewodniczący)

SSN Kazimierz Klugiewicz (sprawozdawca)

SSN Michał Laskowski

w sprawie **M.M.**,

podejrzanego o przestępstwo z art. 226 § 1 k.k. i in.,

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k.,

w dniu 7 listopada 2024 r.,

kasacji, wniesionej Prokuratora Generalnego na korzyść podejrzanego

od postanowienia Sądu Rejonowego w Łasku VII Zamiejscowy Wydział Karny

z siedzibą z P. z dnia 23 listopada 2023 r., sygn. akt VII Ko 197/23 (VII K 79/21),

p o s t a n o w i ł:

uchylić zaskarżone postanowienie i sprawę przekazać

Sądowi Rejonowemu w Łasku VII Zamiejscowy Wydział Karny

z siedzibą w P. do ponownego rozpoznania.

WB.

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w Łasku VII Zamiejscowy Wydział Karny z siedzibą w P. postanowieniem z dnia 4 listopada 2021 r., sygn. akt VII K 79/21, przyjmując, że M.M. dopuścił się zarzucanego mu czynu z art. 226 § 1 k.k. w zb. z art. 222 § 1 k.k., art. 224 § 2 k.k., art. 157 § 1 k.k., art. 157 § 2 k.k. przy zastosowaniu art. 11 § 2 k.k. w warunkach zniesionej poczytalności, gdyż w czasie czynu nie mógł z powodu choroby psychicznej rozpoznać jego znaczenia, ani pokierować swoim postępowaniem, na podstawie art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k. w zw. z art. 31 § 1 k.k.

umorzył postępowanie karne przeciwko podejrzanemu. Jednocześnie, w oparciu o przepis art. 93b § 1 i 3 k.k., art. 93c pkt 1 k.k., art. 93d § 1 k.k., art. 93a § 1 pkt 2 k.k., Sąd ten orzekł wobec podejrzanego M.M. środek zabezpieczający w postaci terapii, realizowanej w Poradni Zdrowia Psychicznego Zespołu Poradni „Z.” w P..

W toku postępowania wykonawczego ustalono, iż M.M. nie rozpoczął wykonywania orzeczonego wobec niego środka zabezpieczającego (pismo Zespołu Poradni „Z.” z dnia 28 stycznia 2022 r., k. 227), zaś w okresie od 11 do 22 lutego 2022 r., z powodu pogorszenia stanu psychicznego, podejrzany przebywał w Klinice Psychiatrii Dorosłych Specjalistycznego Psychiatrycznego ZOZ w Ł. (k. 231-231v). Nadto ustalono, iż w dniu 28 lutego 2023 r. do Sądu Rejonowego w Łasku VII Wydział Zamiejscowy z siedzibą w P. wpłynął wniosek prokuratora Prokuratury Rejonowej w P., złożony w trybie art. 324 § 1 k.k. w sprawie o sygn. akt [...]. o umorzenie śledztwa prowadzonego przeciwko M.M., podejrzanemu o czyn z art. 207 § 1 k.k. w zw. z art. 190a § 1 k.k., art. 190a § 2 k.k. i art. 191a § 1 k.k. przy zastosowaniu art. 11 § 2 k.k. wobec niepoczytalności sprawcy i zastosowanie środka zabezpieczającego w postaci umieszczenia w zakładzie psychiatrycznym o podstawowym stopniu zabezpieczenia (k. 252-253, k. 233-235v). Ustalenia te skutkowały dopuszczeniem przez Sąd Rejonowy w Łasku VII Zamiejscowy Wydział Karny z siedzibą w P. dowodu z opinii biegłych psychiatrów na okoliczność aktualnego stanu zdrowia psychicznego M.M. oraz potrzeby stosowania wobec niego środka zabezpieczającego w postaci terapii (postanowienie z dnia 6 marca 2023 r., k. 259). W wydanej opinii z dnia 25 września 2023 r., po przeprowadzeniu badania podejrzanego w dniu 28 sierpnia 2023 r. oraz zapoznaniu się z dokumentacją medyczną, obejmującą m.in. kolejną hospitalizację psychiatryczną podejrzanego w okresie od 18 do 30 listopada 2022 r., biegli psychiatrzy wskazali, iż M.M. nie jest upośledzony umysłowo, jednakże cierpi na chorobę psychiczną – uporczywe zaburzenia urojeniowe w okresie remisji oraz szkodliwie używa środki psychoaktywne (marihuanę). W ocenie biegłych, w obecnym stanie zdrowia psychicznego istnieje wysokie prawdopodobieństwo ponownego popełnienia przez opiniowanego czynu zabronionego o znacznej społecznej szkodliwości. Stąd też M.M. wymaga zastosowania wobec niego środka zabezpieczającego w postaci leczenia w poradni zdrowia psychicznego (k. 289-292v). Postanowieniem z dnia 27

marca 2023 r., sygn. akt VII K 32/23, Sąd Rejonowy w Łasku VII Zamiejscowy Wydział Karny z siedzibą w P., przyjmując, iż podejrzany M.M., działając w warunkach zniesionej poczytalności, o której mowa w art. 31 § 1 k.k., popełnił w okresie od września 2018 r. do 30 czerwca 2019 roku czyn z art. 207 § 1 k.k. oraz w okresie od lipca 2019 r. do 22 listopada 2022 r. czyn z art. 190a § 1 k.k. i art. 190a § 2 k.k., art. 191a § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k., w oparciu o przepis art. 17 § 1 pkt 2 k.k. w zw. z art. 31 § 1 k.k., umorzył postępowanie karne wobec M.M. oraz orzekł wobec tego podejrzanego środek zabezpieczający w postaci pobytu w zamkniętym zakładzie psychiatrycznym (k. 305-307v). Jako miejsce wykonywania przedmiotowego środka zabezpieczającego wskazane zostało [...] Centrum Neuropsychiatryczne w K. (k. 308-308v).

Jak wynika z akt sprawy VII K 79/21, w posiedzeniu w dniu 23 listopada 2023 r. w przedmiocie dalszego stosowania środka zabezpieczającego, z uwagi na stan zdrowia, nie uczestniczył podejrzany M.M.. Wysłuchani bezpośrednio przed Sądem biegli psychiatrzy oraz powołany biegły psycholog w wydanej opinii wskazali, że z uwagi na informację otrzymaną przez Sąd o aktualnym stanie zdrowia psychicznego M.M., uniemożliwiającym mu udział w posiedzeniu, można domniemywać, iż doszło do pogorszenia jego stanu zdrowia psychicznego i nawrotu objawów chorobowych. Przyjmując taki stan rzeczy, w ocenie biegłych, zasadnym jawi się zmiana orzeczonego wobec podejrzanego środka zabezpieczającego na pobyt w zakładzie psychiatrycznym. Zdaniem biegłych, było bardzo prawdopodobne, iż przerwanie leczenia farmakologicznego przez M.M., co potwierdził sam podejrzany, a nadto być może stymulowanie się przez niego środkami psychoaktywnymi (marihuana), doprowadziło do zaostrzenia objawów chorobowych (psychotycznych), co skutkowało znacznym wzrostem ryzyka popełnienia przez niego czynu zabronionego o znacznej społecznej szkodliwości (k. 317-318v).

Mając powyższe na uwadze, postanowieniem z dnia 23 listopada 2023 r., sygn. akt VII Ko 197/23 (VII K 79/21), Sąd Rejonowy w Łasku VII Zamiejscowy Wydział Karny z siedzibą w P., na podstawie art. 93b § 2 k.k. uchylił środek zabezpieczający w postaci terapii psychiatrycznej w Zespole Poradni „Z.” w P. w trybie ambulatoryjnym, orzeczonego wobec podejrzanego postanowieniem Sądu

Rejonowego w Łasku VII Zamiejscowy Wydział Karny z siedzibą w P. z dnia 4 listopada 2021 r., sygn. akt VII K 79/21 i na podstawie art. 93d § 6 k.k. orzekł wobec niego środek zabezpieczający w postaci umieszczenia sprawcy w zamkniętym zakładzie psychiatrycznym. Nadto, w oparciu o przepis art. 201 § 2 k.k.w., Sąd określił, że przedmiotowy środek zabezpieczający będzie wykonywany w zakładzie psychiatrycznym opieki zdrowotnej, dysponującym podstawowym stopniem zabezpieczenia i wskazał [...] Centrum Neuropsychiatryczne im. O.B. jako właściwy zakład do wykonania tego środka (k. 319-321). Powyższe orzeczenie uprawomocniło się z dniem 8 grudnia 2023 r. (k. 319, k. 323).

Od tego postanowienia kasację na korzyść podejrzanego wniósł Prokurator Generalny, który podniósł zarzut rażącego i mającego istotny wpływ na treść postanowienia naruszenia art. 93g § 1 k.k., 93b § 1 zd. drugie k.k. i art. 93b § 3 zd. drugie k.k. w zw. z art. 93b § 5 k.k., polegającego na uchyleniu orzeczonego postanowieniem Sądu Rejonowego w Łasku VII Zamiejscowy Wydział Karny z siedzibą w P. z dnia 4 listopada 2021 r. w sprawie o sygn. akt VII K 79/21 wobec podejrzanego M.M. środka zabezpieczającego w postaci terapii psychiatrycznej, realizowanej w wyznaczonym podmiocie leczniczym – Poradni Zdrowia Psychicznego Zespołu Poradni „Z.” w P. i orzeczeniu w to miejsce wobec tego podejrzanego środka zabezpieczającego w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym o podstawowym stopniu zabezpieczenia w [...] Centrum Neuropsychiatrycznym w K. w sytuacji, gdy w toku postępowania wykonawczego nie jest możliwym orzeczenie po raz pierwszy środka zabezpieczającego o charakterze izolacyjnym w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym, albowiem orzeczenie takiego środka możliwe jest jedynie w postępowaniu jurysdykcyjnym, a więc w orzeczeniu merytorycznie kończącym takie postępowanie, tj. wyroku skazującym sprawcę przestępstw popełnionych w warunkach określonych w art. 93g § 2 i § 3 k.k. lub w orzeczeniu umarzającym postępowanie wobec sprawcy, co do którego umorzono postępowanie z powodu niepoczytalności, natomiast zmiana orzeczonego wobec sprawcy środka zabezpieczającego o charakterze wolnościowym, może nastąpić jedynie w granicach środków określonych w art. 93a § 1 pkt 1-3 k.k., co w konsekwencji doprowadziło do stosowania wobec M.M. – bez

podstawy prawnej – środka zabezpieczającego o charakterze izolacyjnym w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym.

Wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu w Łasku VII Zamiejscowy Wydział Karny siedzibą w P. do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy rozważył, co następuje.

Kasacja jest oczywiście zasadna, co uprawniało do jej rozpoznania na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

W orzecznictwie ugruntowany jest pogląd, zgodnie z którym orzeczenie środka zabezpieczającego w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym następuje wyłącznie przy wydawaniu orzeczenia przez sąd *meriti*, nie jest zaś możliwe orzeczenie tego środka po raz pierwszy dopiero w toku postępowania wykonawczego. „Zgodnie z art. 93b § 3 k.k., środek zabezpieczający i sposób jego wykonywania powinien być odpowiedni do stopnia społecznej szkodliwości czynu zabronionego, który sprawca może popełnić, oraz prawdopodobieństwa jego popełnienia, a także uwzględniać potrzeby i postępy w terapii lub terapii uzależnień. Dlatego też na mocy tego przepisu sąd może zmienić orzeczonego wobec sprawcy środek zabezpieczający lub sposób jego wykonywania, jeżeli poprzednio orzeczonego środek stał się nieodpowiedni lub jego wykonywanie nie jest możliwe. Należy jednak zaznaczyć, że takie uprawnienie sądu nie dotyczy wszystkich środków zabezpieczających określonych w art. 93a § 1 k.k. Zgodnie bowiem z art. 93b § 5 k.k., sąd orzeka pobyt w zakładzie psychiatrycznym tylko wtedy, gdy ustawa tak stanowi. W uzasadnieniu projektu ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2015.396), na mocy której gruntownie znowelizowano rozdz. X Kodeksu karnego, wskazano, że «każdy ze środków określonych w art. 93a k.k., przy zastosowaniu zasad określonych w art. 93b k.k., będzie można zastosować do każdego sprawcy określonego w art. 93c k.k., na czas określony w art. 93d k.k. Wyjątek wprowadzono jedynie w odniesieniu do najsurowszego ze środków, czyli orzeczenia pobytu w zakładzie psychiatrycznym lub innym zakładzie zamkniętym, który będzie można orzec jedynie w konkretnych wypadkach» (uzasadnienie projektu ustawy, druk sejm. VII.2393, s. 33). Podkreślono, że art. 93b § 5 k.k. «zawiera zasadę gwarancyjną

dotyczącą najsurowszego ze środków zabezpieczających, czyli umieszczenia w zakładzie zamkniętym. Z uwagi na wskazane wyżej systemowe ujęcie środków zabezpieczających w projektowanych przepisach rozdziału X, przepis ten wprowadza ustawowy wyjątek od reguły pozwalającej stosować każdy środek zabezpieczający określony w art. 93a k.k. wobec każdego sprawcy określonego w art. 93c k.k. Środek izolacyjno-leczniczy, jako najsurowszy i najbardziej ograniczający prawa obywatelskie, będzie można stosować jedynie w wypadkach określonych w ustawie. Wypadki te wskazano w art. 93g k.k. (...)» (ibidem, s. 33). Ten ostatni przepis odnosi się tymczasem jedynie do orzekania w fazie jurysdykcyjnej postępowania karnego i rozstrzygania o głównym przedmiocie procesu” (*postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 kwietnia 2022 r., V KK 122/22, LEX nr 3432945; zob. też m.in.: postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 maja 2021 r., III KK 104/21, LEX nr 3175595; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 lipca 2024 r., I KK 180/24, LEX nr 3738789*). Warto też podkreślić, że jak wynika z treści art. 199a § 1 k.k.w., Sąd, który wydał orzeczenie w pierwszej instancji, jest właściwy do orzekania w przedmiocie środków zabezpieczających **na zasadach określonych w rozdziale X Kodeksu karnego** (podkr. - SN) , a zatem wskazane w tej części ustawy karnej regulacje są dla sądu wiążące i nie mogą być modyfikowane w ramach przewidzianych w Kodeksie karnym wykonawczym uprawnień do orzeczenia, zmiany lub uchylenia środka zabezpieczającego.

Wobec powyższych rozważań jako oczywiste jawi się to, że Sąd Rejonowy w Łasku VII Zamiejscowy Wydział Karny z siedzibą w P. dopuścił się rażącej obrazy art. 93b § 5 k.k. w zw. z art. 93g § 1 k.k. i art. 93b § 3 k.k. zd. drugie, której konsekwencją była nieuprawniona zamiana stosowanego wobec M.M. środka zabezpieczającego na umieszczenie w zamkniętym zakładzie psychiatrycznym. Ewidentnie naruszono również art. 93d § 6 k.k., który to przepis wskazano jako podstawę istoty rozstrzygnięcia (pkt 2 zaskarżonego postanowienia), a który wśród innych niż orzeczone wcześniej środków zabezpieczających możliwych do orzeczenia explicite wskazuje jedynie na te określone w art. 93a § 1 pkt 1-3 k.k., nie zaś na art. 93a § 1 pkt 4 k.k., w którym wymieniono pobyt w zakładzie psychiatrycznym.

Konieczne stało się zatem uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania, kiedy to Sąd Rejonowy ponownie rozważy potrzebę zamiany stosowanego wobec M.M. środka zabezpieczającego w świetle zasady konieczności i proporcjonalności, mając na uwadze powyższe zapatrywanie prawne.

Z tych względów orzeczono jak w postanowieniu.

[a!]

Kazimierz Klugiewicz Jacek Błaszczyk Michał Laskowski